

IN MEMORIAM

Heikki Makkonen

Rovasti Heikki Makkonen ja teologian isänmaa

Tuomaan sunnuntaina 3.4.2016 tuonilmaisiin siirtynyt rovasti Heikki Makkonen julkaisi kaksi vuotta ennen kuolemaansa laajan elämäkertateoksen. 349-sivuisessa kirjassaan ”Karjalaisesta pakolaispojasta papiksi ja professoriksi” pappi Feodor kertoo tarkasti elämäntarinansa arkkipiispan sihteeriksi, kirkkoherraksi, teologian tohtoriksi ja professoriksi Joensuun yliopistoon vuosiksi 1988–1999.

Pakolaisuus ja siirtolaisuus muokkasivat rovasti Heikin elämän- ja opintietä. Karjalaisevakkona hän jakoi monen tunnetun 1900-luvun teologin kohtalon: kotiseudun jättämisen ja ortodoksisen identiteetin etsimisen uudessa maailmassa. Heikin tavoin ortodoksisen teologian paikkaa lännessä etsivät kreikkalaisesta perinteestä Ioannis Romanides (1927–2001) ja venäläisen kulttuurin perillisenä Georgi Florovski (1893–1979).

Rovasti Heikki oli todistaassa ortodoksisen teologisen koulutuksen siirtoa Kuopion pappisseminaarista Joensuun yliopistoon. Kuopion teologinen gymnasium oli yliopistoon valmistava toisen asteen koulu. Vuonna 1988 sieltä harpattiin suoraan laajoja studium generale –opintoja tarjoavaan akatemiaan. Siirtyminen ei ollut kivuton ja aiheutti isä Heikille paljon pohdintaa siitä, missä ovat teologisen yleissivistyksen ja tunnustuksellisen ortodoksisen teologian rajat.

Ortodoksisen teologisen empirismin kanssa painiskelivat isä Heikin ohella myös Romanides ja Florovski. Molemmat korostivat ortodoksisen teologian antikonformismia suhteessa läntiseen teologiaan. Molempien laajassa tuotannossa on paljon pohdintaa siitä, mikä on idän ortodoksisen teologisen ajattelun suhde läntiseen teologiaan. Romanideksen ja Florovskin ajattelun käänköpuolella on elementtejä, joiden varassa Länsi-Euroopassa tuotettu vanhan kirkon roomalaiskatolilainen perinne ja teologia voidaan nähdä pelkääjänä vain ortodoksisuudelle vieraana.

Äärimmilleen Romanideksen ja Florovskin ajattelun veivät monet heidän oppilaistaan, jotka ryhtyivät jakamaan idän ja lännen teologiaa ”aitoon

terapeutittiseen” ja ”legaaliseseen ranskalaiseen”. Katolisen kirkon pitkän teologisen perinteen näkeminen vain ”augustinolaisena” tai ”frankkien” vääristyneen ajattelun tuotteena synnytti Romanideksen ja Florovskin oppilaissa maailmankuvan, jonka keskiössä oli paluu kuvitteelliseen ”aitoon” hellenismien ortodoksiseen kirkkoon.

Vuonna 1995 valmistunut ortodoksisen seminaarin kirkko Joensuun keskustassa, alle sadan kilometrin päässä Laatokan vanhoista karjalaisista luostareista, on ehkä jossain määrin tämän maailmankuvan kyllästämä.

Isä Heikki ei uskonut mahdollisuuteen loikata Karjalasta Bysanttiin, ei vaikka idän kautta tulleeeseen ortodoksisuuteen epäluuloisesti suhtautuva suomalainen luterilainen teologia olisi tarjonnut tähän auliisti henkistä tukea. Luterilaisuuden henkisenä lainana ortodoksiseen kirkkoomme jäi kuitenkin utopia paluusta suoraan apostolisen ajan kirkon perinteisiin ilman barokkia, frankkeja, paaveja ja tsaareja.

Rovasti Heikki tiedosti yliopiston puitteiden mahdollisuudet mutta myös enemmistökulttuurin uhat. Ortodoksisena professorina Heikki korosti kirkon perinteen tuntemisesta kasvavaa empirismää, mutta hän ei halunnut nähdä läntistä yliopistoympäristöä sen vastavoimana. Rovasti Heikki kuitenkin muistutti siitä, että kirkon ja yliopiston cursus ovat kaksi eri asiaa. Kirkon virkoihin kasvetaan ortodoksisen perinteen omaksumisella, ei yksin yliopistotutkinnoilla. Perinteen oppimiseen ja sisäistämiseen yliopisto tarjosi kuitenkin isä Heikin mielestä erinomaiset mahdollisuudet.

Rovasti Heikki Makkonen oli yksi viime vuosisadan emigranttiteologeista. Elämänsä ehtoolla hän kävi Herran suurina juhlina Kuopion Pyhän Nikolaoksen katedraalissa – hymnografian korkeakoulussa – jossa hän oli arkkipiispa Paavalin suojeluksessa 1960-luvulla aloittanut tiensä idän ortodoksisen kirkon palveluksessa.

”Minä olen sanomattoman kunniasi kuva, vaikka kannankin synninteokojeni haavoja. Ole, oi Herra, laupias luodullesi ja puhdistu minut armollasi. Anna minulle toivottu isänmaa ja tee minut taas paratiisin asukkaaksi” (Johannes Damaskolainen, 676–749).

Arkkipiispa Leo